

**DIE TONALE ASPEKTE IN DIE
TOONREEKSE VAN
DALLAPICCOLA SE SERIËLE KOMPOSISIES**

deur

CHANTAL SNIBBE

voorgelê ter gedeeltelike vervulling van die graad

M Mus (Uitvoerende kuns)

in die Fakulteit Geesteswetenskappe

UNIVERSITEIT VAN PRETORIA

STUDIELEIER: PROF. J. STANFORD

PRETORIA

Februarie 2004

Luigi Dallapiccola ... has applied serial techniques to the lyricism of his native Italy...

(Ulrich & Pisk 1963:598)

DANKBETUIGINGS

Hiermee wil die skryfster graag haar opregte dank en waardering teenoor die volgende persone en instansies uitspreek:

- Prof. J. Stanford vir sy bekwame leiding te alle tye.

- Die Universiteit van Pretoria vir finansiële ondersteuning.

- Die personeel van die Universiteit van Pretoria se Inligtingsdiens vir al die hulp en ondersteuning.

- Alet Joubert vir die uitleg en druk van die toonreekse.

- My familie en vriende vir al hul liefde, geduld en ondersteuning.

INHOUD

1	INLEIDING	1
1.1	Motivering vir die studie	1
1.2	Doel van die studie	1
1.3	Navorsingsmetode	1
1.4	Terreinafbakening	2
1.5	Indeling van die skripsie	2
1.6	Problematiek rondom die studie	4
1.6.1	Terminologie	4
1.6.2	Toonreekse	6
1.7	Samevatting	7
2	TONALITEIT AS RELATIEWE BEGRIP	8
2.1	Inleiding	8
2.2	Definisie van tonaliteit	9
2.2.1	Verskil tussen konsonansie en dissonansie	9
2.2.2	Kadense	10
2.2.3	Modulasie	11
2.3	Uitbreiding van tonaliteit	12
2.3.1	Verskuiwende tonaliteit	12
2.3.2	Bimodaliteit	14
2.3.3	Bitonaliteit	14

2.3.5	Pantonaliteit	16
2.3.6	Ander faktore wat tonaliteit verduister	16
2.4	Nuwe benaderings tot tonaliteit	17
2.5	Dallapiccola se inweef van tonale verwysings in sy toonreekse	18
2.6	Samevatting	19
3	SERIËLE TOONREEKS-TIPES	20
3.1	Inleiding	20
3.2	Algemene beginsels van twaalftoonmusiek	20
3.2.1	Die toonreeks as tematiese materiaal	21
3.2.2	Hantering van tematiese materiaal	23
3.2.3	Die toonreeks as tema	24
3.3	Tipes Twaalftoonreekse	26
3.3.1	Tonale toonreekse	26
3.3.2	Atonale toonreekse	31
3.3.3	Melodiese toonreekse	36
3.3.4	Alle-interval toonreekse	36
3.3.5	Simmetriese toonreekse	37
3.3.6	Simmetriese alle-interval toonreekse	38
3.3.7	Kort en lang toonreekse	40
3.3.8	Kombinatorialiteit	42
3.4	Samevatting	44

4	'N OORSIG OOR DALLAPICCOLA SE WERKE	45
4.1	Inleiding	45
4.2	Lys van gepubliseerde werke	46
4.3	Kort, oorsigtelike bespreking	48
4.3.1	<i>Volo di notte</i> (nagvlug)	49
4.3.2	<i>Il prigioniero</i> (die gevangene)	50
4.3.3	<i>Job</i> (Job)	51
4.3.4	<i>Ulisse</i> (Ulisse)	51
4.3.5	<i>Marsia</i> (Marsia)	52
4.3.6	<i>Piccolo concerto per Muriel Couvreur</i> (klein konsert vir Muriel Couvreur)	53
4.3.7	<i>Due pezzi per orchestra</i> (twee stukke vir orkes)	53
4.3.8	<i>Tartiniana</i> (gebaseer op werke van Tartini)	54
4.3.9	<i>Variazioni per orchestra</i> (variasies vir orkes)	54
4.3.10	<i>Piccola musica notturna</i> (nagmusiekstukkie)	54
4.3.11	<i>Tartiniana seconda</i> (tweede Tartiniana)	55
4.3.12	<i>Dialoghi</i> (dialoog)	55
4.3.13	<i>Three questions with two answers</i> (drie vrae met twee antwoorde)	56
4.3.14	<i>Sex cori di Michelangelo Buonarotti il giovane</i> (ses koorwerke van Michelangelo Buonarotti il giovane)	56
4.3.15	<i>Canti di prigionia</i> (liedere van gevangenskap)	57
4.3.16	<i>Canti di liberazione</i> (liedere van vrymaking)	58
4.3.17	<i>Requiescant</i> (verposing)	58

opbouende seksie)	59
4.3.19 <i>Estate</i> (somer)	59
4.3.20 <i>Divertimento in quattro esercizi</i> (divertimento in vier oefeninge)	59
4.3.21 <i>Tre laudi</i> (drie liedere)	60
4.3.22 <i>Liriche greche</i> (Griekse lirieke)	60
4.3.22.1 <i>Cinque frammenti di Saffo</i> (vyf Saffo-fragmente)	61
4.3.22.2 <i>Sex carmina Alcaei</i> (ses liedere van Alcaeus)	61
4.3.22.3 <i>Due liriche di Anacreonte</i> (twee Anakreontiese lirieke)	62
4.3.23 <i>Rencesvals</i> (pleknaam, ook Roncesvalles (Downey 1971:C,209))	62
4.3.24 <i>Quattro liriche di Antonio Machado</i> (vier lirieke van Antonio Machado)	63
4.3.25 <i>Tre poemi</i> (drie gedigte)	63
4.3.26 <i>Goethe Lieder</i> (Goethe-liedere)	63
4.3.27 <i>An Mathilde</i> (aan Mathilde)	64
4.3.28 <i>Cinque canti</i> (vyf liedere)	64
4.3.29 <i>Concerto per la notte di Natale dell'anno 1956</i> (Kersfeeskonsert vir die jaar 1956)	65
4.3.30 <i>Preghiere</i> (gebede)	66
4.3.31 <i>Parole di San Paolo</i> (woorde van Sint-Paulus)	66
4.3.32 <i>Sicut umbra...</i> (net soos 'n skaduwee...)	66
4.3.33 <i>Commiato</i> (afdanking)	67
4.3.34 <i>Partita</i> (partita)	67
4.3.35 <i>Musica per tre pianoforti</i> (musiek vir drie klaviere)	68

4.3.37	<i>Ciaccona, intermezzo e adagio (chaconne, intermezzo en adagio)</i>	68
4.3.38	<i>Due studi (twee studies)</i>	69
4.3.39	<i>Quaderno musicale di Annalibera (musikale notaboek vir Annalibera)</i>	69
4.4	Aanwending van twaalftoon-serialisme	70
4.4.1	<i>Il prigioniero</i>	70
4.4.2	<i>Job</i>	71
4.4.3	<i>Ulisse</i>	71
4.4.4	<i>Due pezzi per orchestra</i>	72
4.4.5	<i>Variazioni per orchestra</i>	72
4.4.6	<i>Piccola musica notturna</i>	73
4.4.7	<i>Canti di prigionia</i>	73
4.4.8	<i>Canti di liberazione</i>	74
4.4.9	<i>Liriche greche</i>	74
4.4.9.1	<i>Cinque frammenti di Saffo</i>	74
4.4.9.2	<i>Sex carmina Alcaeï</i>	75
4.4.9.3	<i>Due liriche di Anacreonte</i>	75
4.4.10	<i>Rencesvals</i>	76
4.4.11	<i>Quattro liriche di Antonio Machado</i>	76
4.4.12	<i>Tre poemi</i>	76
4.4.13	<i>Goethe Lieder</i>	76
4.4.14	<i>An Mathilde</i>	77
4.4.15	<i>Cinque canti</i>	77

4.4.17	<i>Preghiere</i>	78
4.4.18	<i>Sicut umbra...</i>	78
4.4.19	<i>Commiato</i>	78
4.4.20	<i>Due studi</i>	78
4.4.21	<i>Quaderno musicale di Annalibera</i>	79
4.5	Samevatting	80
5	TONALE ASPEKTE IN DALLAPICCOLA SE TOONREEKSE	81
5.1	Inleiding	81
5.2	<i>Il prigioniero</i>	83
5.2.1	Basiese toonreeks van gebed	83
5.2.1.1	Tone wat deel van 'n diatoniese toonleer vorm	84
5.2.1.2	Eksplisiete drieklanke	84
5.2.1.3	Implisiete drieklanke	84
5.2.1.4	Tone wat die tonika omlyn	85
5.2.2	Basiese toonreeks van hoop	85
5.2.2.1	Toonleerkonstruksies	85
5.2.3	Basiese toonreeks van vryheid	86
5.2.3.1	Tone wat deel van 'n diatoniese toonleer vorm	86
5.2.3.2	Eksplisiete drieklanke	86
5.2.3.3	Implisiete drieklanke	87
5.2.3.4	Tone wat die tonika omlyn	87
5.3	<i>Job</i>	87

5.3.1.1	Tone wat deel van 'n diatoniese toonleer vorm	88
5.3.1.2	Implisiete drieklanke	88
5.3.1.3	Toonleerkonstruksies	88
5.3.1.4	Tone wat die tonika omlyn	89
5.3.2	Hulpreeks van vriende	89
5.3.2.1	Tone wat deel van 'n diatoniese toonleer vorm	89
5.3.2.2	Implisiete drieklanke	90
5.3.2.3	Toonleerkonstruksies	90
5.3.2.4	Tone wat die tonika omlyn	90
5.4	<i>Ulisse</i>	91
5.4.1	Basiese toonreeks	91
5.4.1.1	Tone wat deel van 'n diatoniese toonleer vorm	91
5.4.1.2	Implisiete drieklanke	91
5.4.1.3	Tone wat die tonika omlyn	91
5.4.2	Eerste hulpreeks	92
5.4.2.1	Tone wat deel van 'n diatoniese toonleer vorm	92
5.4.2.2	Implisiete drieklanke	92
5.4.2.3	Tone wat die tonika omlyn	93
5.4.3	Tweede hulpreeks	93
5.4.3.1	Tone wat deel van 'n diatoniese toonleer vorm	93
5.4.3.2	Implisiete drieklanke	93
5.4.3.3	Tone wat die tonika omlyn	94
5.5	<i>Due pezzi per orchestra</i>	94

5.5.1.1	Tone wat deel van 'n diatoniese toonleer vorm	94
5.5.1.2	Implisiete drieklanke	94
5.5.1.3	Toonleerkonstruksies	95
5.5.1.4	Tone wat die tonika omlyn	95
5.5.2	Tweede basiese toonreeks	95
5.5.2.1	Tone wat deel van 'n diatoniese toonleer vorm	95
5.5.2.2	Implisiete drieklanke	96
5.5.2.3	Toonleerkonstruksies	96
5.5.2.4	Tone wat die tonika omlyn	96
5.6	<i>Variazioni per orchestra</i>	96
5.6.1	Basiese toonreeks	96
5.6.1.1	Tone wat deel van 'n diatoniese toonleer vorm	97
5.6.1.2	Eksplisiete drieklanke	97
5.6.1.3	Implisiete drieklanke	97
5.6.1.4	Tone wat die tonika omlyn	97
5.7	<i>Piccola musica notturna</i>	98
5.7.1	Basiese toonreeks	98
5.7.1.1	Tone wat deel van 'n diatoniese toonleer vorm	98
5.7.1.2	Implisiete drieklanke	98
5.7.1.3	Toonleerkonstruksies	99
5.7.1.4	Tone wat die tonika omlyn	99
5.8	<i>Canti di prigionia</i>	99
5.8.1	Basiese toonreeks	99

5.8.1.2	Eksplisiete drieklanke	100
5.8.1.3	Tone wat die tonika omlyn	100
5.8.2	Hulpreeks	100
5.8.2.1	Tone wat deel van 'n diatoniese toonleer vorm	101
5.8.2.2	Eksplisiete drieklanke	101
5.8.2.3	Implisiete drieklanke	101
5.8.2.4	Toonleerkonstruksies	101
5.8.2.5	Tone wat die tonika omlyn	101
5.9	<i>Canti di liberazione</i>	102
5.9.1	Basiese toonreeks	102
5.9.1.1	Tone wat deel van 'n diatoniese toonleer vorm	102
5.9.1.2	Eksplisiete drieklanke	102
5.9.1.3	Implisiete drieklanke	103
5.9.1.4	Tone wat die tonika omlyn	103
5.10	<i>Cinque frammenti di Saffo (Liriche greche)</i>	103
5.10.1	Eerste basiese toonreeks	103
5.10.2	Tweede basiese toonreeks	104
5.10.2.1	Eksplisiete drieklanke	104
5.10.2.2	Toonleerkonstruksies	104
5.10.3	Derde basiese toonreeks	104
5.10.3.1	Tone wat deel van 'n diatoniese toonleer vorm	105
5.10.3.2	Eksplisiete drieklanke	105
5.10.3.3	Implisiete drieklanke	105

5.10.3.5	Tone wat die tonika omlyn	106
5.10.4	Vierde basiese toonreeks	106
5.10.4.1	Tone wat deel van 'n diatoniese toonleer vorm	106
5.10.4.2	Implisiete drieklanke	106
5.10.4.3	Toonleerkonstruksies	107
5.11	<i>Sex carmina Alcaei (Liriche greche)</i>	107
5.11.1	Basiese toonreeks	107
5.11.1.1	Tone wat deel van 'n diatoniese toonleer vorm	107
5.11.1.2	Eksplisiete drieklanke	107
5.11.1.3	Implisiete drieklanke	108
5.11.1.4	Toonleerkonstruksies	108
5.11.1.5	Tone wat die tonika omlyn	108
5.12	<i>Due liriche di Anacreonte (Liriche greche)</i>	108
5.12.1	Basiese toonreeks	108
5.12.1.1	Tone wat deel van 'n diatoniese toonleer vorm	109
5.12.1.2	Tone wat die tonika omlyn	109
5.13	<i>Rencesvals</i>	109
5.13.1	Basiese toonreeks	109
5.13.1.1	Tone wat deel van 'n diatoniese toonleer vorm	109
5.13.1.2	Implisiete drieklanke	110
5.13.1.3	Tone wat die tonika omlyn	110
5.14	<i>Quattro liriche di Antonio Machado</i>	110
5.14.1	Basiese toonreeks	110

5.14.1.2	Eksplisiete drieklanke	111
5.14.1.3	Implisiete drieklanke	111
5.14.1.4	Toonleerkonstruksies	111
5.14.1.5	Tone wat die tonika omlyn	111
5.15	<i>Tre poemi</i>	111
5.15.1	Basiese toonreeks	111
5.15.1.1	Tone wat deel van 'n diatoniese toonleer vorm	112
5.15.1.2	Eksplisiete drieklanke	112
5.15.1.3	Implisiete drieklanke	112
5.15.1.4	Toonleerkonstruksies	112
5.15.1.5	Tone wat die tonika omlyn	113
5.16	<i>Goethe Lieder</i>	113
5.16.1	Basiese toonreeks	113
5.16.1.1	Tone wat deel van 'n diatoniese toonleer vorm	113
5.16.1.2	Implisiete drieklanke	113
5.16.1.3	Tone wat die tonika omlyn	114
5.16.2	Hulpreeks	114
5.16.2.1	Tone wat deel van 'n diatoniese toonleer vorm	114
5.16.2.2	Tone wat die tonika omlyn	114
5.17	<i>An Mathilde</i>	115
5.17.1	Basiese toonreeks	115
5.17.1.1	Tone wat deel van 'n diatoniese toonleer vorm	115
5.17.1.2	Implisiete drieklanke	115

5.18	<i>Cinque canti</i>	116
5.18.1	Basiese toonreeks	116
5.18.1.1	Tone wat deel van 'n diatoniese toonleer vorm	116
5.18.1.2	Implisiete drieklanke	116
5.18.1.3	Tone wat die tonika omlyn	117
5.19	<i>Concerto per la notte di Natale dell'anno 1956</i>	117
5.19.1	Basiese toonreeks	117
5.19.1.1	Tone wat deel van 'n diatoniese toonleer vorm	117
5.19.1.2	Implisiete drieklanke	117
5.19.1.3	Toonleerkonstruksies	118
5.19.1.4	Tone wat die tonika omlyn	118
5.20	<i>Preghiere</i>	118
5.20.1	Basiese toonreeks	118
5.20.1.1	Tone wat deel van 'n diatoniese toonleer vorm	118
5.20.1.2	Implisiete drieklanke	119
5.20.1.3	Tone wat die tonika omlyn	119
5.21	<i>Sicut umbra...</i>	119
5.21.1	Basiese toonreeks	119
5.21.1.1	Tone wat deel van 'n diatoniese toonleer vorm	119
5.21.1.2	Implisiete drieklanke	120
5.21.1.3	Toonleerkonstruksies	120
5.21.1.4	Tone wat die tonika omlyn	120
5.22	<i>Commiato</i>	120

5.22.1.1	Tone wat deel van 'n diatoniese toonleer vorm	121
5.22.1.2	Implisiete drieklanke	121
5.22.1.3	Toonleerkonstruksies	121
5.22.1.4	Tone wat die tonika omlyn	121
5.23	<i>Due studi</i>	122
5.24	<i>Quaderno musicale di Annalibera</i>	122
5.25	Samevatting	122
6	OPSOMMING	123
	BRONNELYS	127
	Boeke	127
	Tydskrifte	129
	Partiture	130
	Internet	133
	SUMMARY	
	OPSOMMING	

LYS VAN VRYETAAL SLEUTELTERME

Basiese toonreeks

Cancrizans

Chromatiese toonleer

Dallapiccola

Diatoniese toonleer

Eksplisiete drieklank

Geïmpliseerde tonaliteit

Heksachord

Hulpreeks

Implisiete drieklank

Krapreeks

Kreeftegang

Kreeftegang-omkering

Matriks

Omkering

Priem

Serialisme

Seriële toonreeks-tipes

Tonale aspekte

Tonaliteit

Tone wat die tonika omlyn

Tradisionele tonale sisteem

Twaalftoon-kombinasies

Twaalftoon-komposisie

Twaalftoonmusiek

Twaalftoonreeks

Twaalftoon-serialisme

Twaalftoon-seriële musiek

Twaalftoon-seriële tegniek

Twaalftoonsisteem